

**DZIAŁALNOŚĆ
KRAJOWYCH
I MIĘDZYNARODOWYCH
ORGANÓW OCHRONY
PRAWNEJ**

Informator

Suwałki 2019

DZIAŁALNOŚĆ KRAJOWYCH I MIĘDZYNARODOWYCH ORGANÓW OCHRONY PRAWNEJ

I. WPROWADZENIE

Ochrona prawna to stała i zorganizowana działalność podejmowana w celu ochrony ogólnego porządku prawnego oraz praw podmiotowych. Wyróżniane są dwa podstawowe ujęcia ochrony prawnej: przedmiotowe – rozumiane jako ochrona ogólnego porządku prawnego oraz podmiotowe – rozumiane jako ochrona indywidualnych praw podmiotowych każdej jednostki.

II. DZIAŁALNOŚĆ KRAJOWYCH ORGANÓW OCHRONY PRAWNEJ

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej wskazuje środki ochrony praw i wolności przysługujące obywatelom RP. W Polsce gwarancje ich ochrony zapewniają powołane m.in. w tym celu instytucje państwowe, do których należy zaliczyć:

- ✓ sądy powszechne,
- ✓ Sąd Najwyższy,
- ✓ sądy administracyjne,
- ✓ Trybunał Konstytucyjny,
- ✓ Rzecznik Praw Obywatelskich,
- ✓ Rzecznik Praw Dziecka,
- ✓ Generalny Inspektor Ochrony Danych Osobowych,
- ✓ Państwowa Inspekcja Pracy,
- ✓ Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji,
- ✓ Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów, powiatowi (miejscy) rzecznicy konsumentów.

Sądy powszechne są to sądy rejonowe, okręgowe i apelacyjne. Zajmują się one rozpatrywaniem spraw cywilnych, karnych, gospodarczych oraz z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych. Każdy obywatel RP ma prawo wnieść wniosek o wszczęcie postępowania sądowego w przypadku naruszenia jego praw i wolności.

Sąd Najwyższy jest naczelnym organem wymiaru sprawiedliwości, sprawującym nadzór nad działalnością sądów powszechnych i szczególnych w zakresie orzekania oraz wykonuje inne czynności określone w Konstytucji i ustawach.

Sądy administracyjne kontrolują działalność organów administracyjnych, w szczególności badają legalność aktów administracyjnych. Sądy administracyjne wykonują ten obowiązek poprzez kontrolę działalności administracji publicznej oraz rozstrzyganie sporów kompetencyjnych i sporów o właściwość między organami jednostek samorządu terytorialnego, samorządowymi kolegiami odwoławczymi i między tymi organami a organami administracji rządowej. W Polsce działa Naczelny Sąd Administracyjny oraz Wojewódzkie Sądy Administracyjne.

Trybunał Konstytucyjny jest organem władzy sądowniczej, powołanym do badania zgodności z Konstytucją aktów normatywnych i umów międzynarodowych, zgodności ustaw z ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi, zgodności przepisów prawa, wydawanych przez centralne organy państwowe z Konstytucją i ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi i ustawami, skargi konstytucyjnej wniesionej po wyczerpaniu drogi prawnej. bada zgodność z Konstytucją zapisów ustaw, umów międzynarodowych oraz innych aktów normatywnych wydanych przez organy państwowe. Trybunał jest również władny do rozstrzygania sporów kompetencyjnych pomiędzy centralnymi konstytucyjnymi organami państwa, jak

również zgodności z Konstytucją celów lub działalności partii politycznych, Prawo do wniesienia skargi do Trybunału ma każdy obywatel RP, którego konstytucyjne wolności i prawa zostały naruszone. Trybunał Konstytucyjny na wniosek Prezydenta stwierdza zgodność z Konstytucją ustawy przed jej podpisaniem. Każdy sąd może przedstawić Trybunałowi Konstytucyjnemu zapytanie prawne, jeżeli od odpowiedzi na pytanie zależy rozstrzygnięcie sprawy toczącej się przed sądem.

Rzecznik Praw Obywatelskich jest organem, który stoi na straży wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji i innych aktach normatywnych. Każdy obywatel RP może wystąpić do Rzecznika z wnioskiem o pomoc w ochronie praw i wolności. Rzecznik podejmuje działalność, jeżeli uzna, że doszło do naruszenia praw i wolności człowieka i obywatela, a także na wniosek obywateli, organizacji, organów samorządów. Po zapoznaniu się ze sprawą Rzecznik podejmuje bądź oddala wniosek, zawiadamiając o tym wnioskodawcę. Jeśli sprawę podejmie, może samodzielnie prowadzić postępowanie wyjaśniające, zwrócić się o jej zbadanie do właściwych organów: nadzoru, prokuratury, kontroli państwowej, ewentualnie może zwrócić się do Sejmu o zlecenie NIK przeprowadzenia kontroli dla zbadania określonych spraw. Prowadząc postępowanie wyjaśniające Rzecznik Praw Obywatelskich ma prawo zbadać każdą sprawę na miejscu, żądać wyjaśnień lub przedstawienia akt sprawy. Po zbadaniu sprawy Rzecznik może w szczególności: wyjaśnić wnioskodawcy, że nie stwierdził naruszenia wolności i praw; skierować wystąpienie do organu, gdzie stwierdził naruszenie lub zwrócić się do organu nadrzędnego nad w/w jednostką; żądać wszczęcia postępowania w sprawach cywilnych, brać udział w toczącym się postępowaniu na prawach prokuratora; zwrócić się o wszczęcie postępowania administracyjnego i uczestniczyć w takich postępowaniach na prawach

prokuratora; wnieść kasację od prawomocnego orzeczenia, na zasadach i w trybie innych przepisów.

Rzecznik Praw Dziecka stoi na straży praw dziecka, a w szczególności: prawa do życia i ochrony zdrowia, prawa do wychowania w rodzinie, prawa do godziwych warunków socjalnych, prawa do nauki. Rzecznik podejmuje działania na rzecz zapewnienia dziecku pełnego i harmonijnego rozwoju, z poszanowaniem jego godności i podmiotowości. Wypełnienie tych zadań wymaga ochrony dziecka przed wszelkimi przejawami przemocy, okrucieństwa, wyzysku, a także przed demoralizacją, zaniedbaniem i innymi formami niewłaściwego traktowania.

Generalny Inspektor Ochrony Danych Osobowych jest organem powołanym do spraw ochrony danych osobowych. Kontroluje zgodność przetwarzania danych z przepisami ustawy o ochronie danych osobowych. Rozpatruje skargi osób, których dane osobowe są przetwarzane. Ma to szczególnie znaczenie w dzisiejszych czasach związanych z funkcjonowaniem RODO.

Prokuratura to instytucja prawna obejmująca wewnątrznie spójny system jednoosobowych organów. Zaliczana jest do państwowych organów ochrony prawnej. Obejmuje ona badanie określonych stosunków społecznych pod kątem zgodności postępowania ich podmiotów z prawem obowiązującym oraz formułowanie wniosków, kierowanych do innych organów co do sposobu przywrócenia stanu zgodnego z prawem lub zapobieżenia naruszeniu prawa w przyszłości (tzw. kontrola legalności).

Państwowa Inspekcja Pracy prowadzi nadzór i kontrolę przestrzegania przepisów prawa pracy, w szczególności przepisów i zasad bezpieczeństwa i higieny pracy,

przepisów dotyczących stosunku pracy, wynagrodzenia za pracę i innych świadczeń wynikających ze stosunku pracy, czasu pracy, urlopów, uprawnień pracowników związanych z rodzicielstwem, zatrudniania młodocianych i osób niepełnosprawnych.

Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji stoi na straży wolności słowa, prawa do informacji oraz interesu publicznego w radiofonii i telewizji.

Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów zajmuje się ochroną konsumentów w interesie publicznym przed praktykami przedsiębiorców, którzy mogą złamać zakaz stosowania praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów lub zakaz stosowania we wzorcach umowy zawieranych z konsumentami niedozwolonych postanowień umownych.

Na poziomie powiatów w ramach administracji funkcjonuje powiatowy (miejski) rzecznik konsumentów, do którego zadań należy:

- ✓ zapewnienie bezpłatnego poradnictwa konsumenckiego i informacji prawnej w zakresie ochrony praw konsumentów,
- ✓ występowanie do przedsiębiorców w sprawach ochrony praw i interesów konsumentów,
- ✓ wytaczanie powództwa na rzecz konsumentów,
- ✓ wstępowanie, za ich zgodą do toczącego się postępowania w sprawach o ochronę interesów konsumentów.

III. DZIAŁALNOŚĆ MIĘDZYNARODOWYCH ORGANÓW OCHRONY PRAWNEJ

Realizacji swoich praw można dochodzić również przed międzynarodowymi organami ochrony prawnej, w tym przed trybunałami i sądami

międzynarodowymi. Przestrzeganie praw człowieka gwarantują ratyfikowane przez Polskę dokumenty międzynarodowe oraz działające zgodnie z ich zapisami instytucje.

Do najważniejszych trybunałów i sądów międzynarodowych zaliczamy, m.in.:

✓ **Europejski Trybunał Praw Człowieka**

Trybunał funkcjonuje w oparciu o przepisy Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, która została sporządzona w Rzymie w dniu 4 listopada 1950 roku, a weszła w życie w dniu 8 września 1953 roku. Polska ratyfikowała Konwencję w dniu 19 stycznia 1993 roku jako jedno z 47 Państw - Członków Rady Europy. Na podstawie Konwencji w 1959 roku powołano do życia Europejski Trybunał Praw Człowieka mający siedzibę w Strasburgu, który w chwili obecnej jest jedynym sądem międzynarodowym, do którego dostęp ma każdy pokrzywdzony po spełnieniu określonych warunków przewidzianych przepisami Konwencji. Trybunał jest europejskim organem sądownictwa międzynarodowego, który orzeka w sprawach praw człowieka zapisanych w Konwencji i protokołach dodatkowych do niej, rozpatrując skargi obywateli państw członkowskich Rady Europy, które ratyfikowały Konwencję. Prawo do skargi stanowi najważniejszy element tego systemu i umożliwia zarówno osobom indywidualnym, grupom osób i organizacjom międzynarodowym (tzw. skargi indywidualne), jak i Państwom - Stronom Konwencji (tzw. skargi międzypaństwowe) dochodzenie swoich praw i wolności zagwarantowanych w Konwencji. Trybunał rozpoznając konkretne zarzuty stawiane państwu przez pokrzywdzonych tworzy jednocześnie wspólne zasady i standardy w sferze praw człowieka, które Państwa - Strony zobowiązane są zapewnić jednostce w każdych warunkach. Należy pamiętać, iż Trybunał rozpatruje sprawę dopiero po wyczerpaniu wszystkich środków odwoławczych przewidzianych w prawie wewnętrznym państwa, zgodnie z zasadami prawa międzynarodowego.

✓ Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej

Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej z siedzibą w Luksemburgu opiera się przede wszystkim na przepisach traktatów założycielskich Unii Europejskiej, tj. Traktatu o Unii Europejskiej oraz Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej). Trybunał orzeka o legalności aktów prawnych wydawanych przez inne organy UE, dokonuje obowiązującej wykładni aktów prawnych, rozpoznaje spory między państwami członkowskimi lub między tymi państwami a Komisją Europejską i dokonuje rewizji wyroków Sądu.

✓ Międzynarodowy Trybunał Karny

Funkcją Trybunału jest ściganie i rozstrzyganie spraw dotyczących zbrodni ludobójstwa, zbrodni przeciwko ludzkości i zbrodni wojennych, a także zbrodni agresji.

✓ Komitet Praw Człowieka

Komitet Praw Człowieka rozpoznaje skargi na naruszenie praw i wolności przewidzianych w Międzynarodowym Pakcie Praw Obywatelskich i Politycznych, otwartym do podpisu w Nowym Jorku w dniu 19 grudnia 1966 r. Polska ratyfikowała Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych w dniu 18 czerwca 1997 r., a od 7 lutego 1992 r. jest związana także postanowieniami Protokołu Fakultatywnego do Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych, wprowadzającego możliwość składania skarg indywidualnych na naruszenie praw gwarantowanych przez ten Pakt. Skarga do Komitetu może być złożona jedynie po wyczerpaniu krajowych środków odwoławczych. Wniosek zostanie odrzucony jeśli sprawa jest rozpatrywana w innej międzynarodowej procedurze skargowej (np. przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka).

Generalnie skargę może składać ofiara naruszenia praw przewidzianych w Pakcie. Warunkiem dopuszczenia takiej skargi jest wykazanie, że samo istnienie pewnych rozwiązań prawnych w porządku danego państwa może wywierać określone skutki na sytuację osoby skarżącej.

IV. DANE TELEADRESOWE

PROKURATORY

- ✓ Prokuratura Krajowa - www.pk.gov.pl
- ✓ Prokuratura Regionalna w Białymstoku - www.bialystok.pr.gov.pl
- ✓ Prokuratura Okręgowa w Suwałkach – www.suwalki.po.gov.pl

ORGANY WYMLARU SPRAWIEDLIWOŚCI

- ✓ Ministerstwo Sprawiedliwości - www.ms.gov.pl
- ✓ Trybunał Konstytucyjny - www.trybunal.gov.pl
 - ✓ Sąd Najwyższy - www.sn.pl
- ✓ Sąd Apelacyjny w Białymstoku - www.bialystok.sa.gov.pl
- ✓ Sąd Okręgowy w Suwałkach - www.suwalki.so.gov.pl
- ✓ Naczelny Sąd Administracyjny - www.nsa.gov.pl
- ✓ Wojewódzki Sąd Administracyjny w Białymstoku -
www.bialystok.wsa.gov.pl
- ✓ Eurojust w Hadze - www.eurojust.eu.int

ORGANY ŚCIGANIA

- Komenda Główna Policji - www.policja.pl
- ✓ Komenda Wojewódzka Policji w Białymstoku - www.podlaska.policja.gov.pl

- ✓ Komenda Miejska Policji w Suwałkach – www.suwalki.policja.gov.pl
 - ✓ Centralne Biuro Antykorupcyjne - www.cba.gov.pl
 - ✓ Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego - www.abw.gov.pl
- ✓ Podlaski Oddział Straży Granicznej - www.podlaski.strazgraniczna.pl
- ✓ Główna Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu - ipn.gov.pl/pl/kontakt/centrala/26059,Glowna-Komisja-Scigania-Zbrodni-przeciwko-Narodowi-Polskiemu.html

ORGANY KONTROLI

Najwyższa Izba Kontroli - www.nik.gov.pl

Państwowa Inspekcja Pracy - www.pip.gov.pl

Okręgowy Inspektorat Pracy w Białymstoku – www.bialystok.pip.gov.pl

Podlaski Urząd Celno-Skarbowy w Białymstoku - ww.podlaskie.kas.gov.pl

Regionalna Izba Obrachunkowa w Suwałkach- www.suwalki.rio.gov.pl

Niniejszy informator został opracowany przez Centrum Aktywności Społecznej
PRYZMAT w ramach realizacji zleconego zadania administracji rządowej
w zakresie udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej.

Suwałki 2019